

Koulutalon rakentaminen Samppalinnanmäelle

Turun Suomalaisen tyttökoulun ensimmäinen oma koulurakennus vuosina 1906-26 Aurakatu 16:ssa.
Kuvälähde: Carl Gardberg/Turun kaupunginmuseum.

Vuonna 1906 valmistunut Aurakatu 16 -koulurakennus oli alusta alkaen liian pieni. Turun Suomalainen tyttökoulu oli viettänyt kiertolaiselämää eri osoitteissa Tuomiokirkon ympäristössä aina perustamisestaan vuodesta 1882 lähtien. Aurakadun koulurakennuksen suunnitteluvaiheessa kaupunki oli tarjonnut paitsi Puolalanmäen rinteessä ollutta tonttia myös Kerttulinmäen sekä Mikaelinkirkon viereistä ns. kansankoulun korttelia. Talo päätettiin rakentaa Aurakadulle. Talon vihkiäisissä ei kaikki vieraita saatu mahtumaan koulun juhlasaliin. Ahtauden syynä oli jatkuvasti kasvava oppilasmäärä sekä se, että uuteen rakennukseen tuli samaan aikaan tyttökoulu ja siitä erillään toiminut jatko-opisto. Pian rakennuksen valmistuttua, jo vuonna 1909, puhuttiin lisärakennuksen tarpeesta. Keisarillinen senaatti, vuoden 1917 jälkeen eduskunta, saivat useita lisärakennusta koskevia anomuksia. Turun Suomalainen tyttökoulu oli otettu valtion kouluksi vuonna 1892, joten oli luontevaa pyytää valtiovalalta rahoitusta lisärakennusta varten.

1920-luvun alkaessa Aurakadun tilanpuute tuli entistä tukalammaksi. Lukuvuonna 1920-21, jolloin tyttökoulu muuttui 6-luokkaiseksi, oli pakko turvautua vuorolukuun. Muulla tavoin eivät koulun 15

luokkaa riittäneet oppilasmäärälle. Syksyllä 1921 voitiin 142:sta pääsyttutkinnon hyväksytysti suorittaneesta vain 79 ottaa kouluun. Huutavan tilanpuutteen lisäksi myös Turun yliopiston perustaminen vaikutti siihen, että mitään lisärakennusta Aurakadun koulutalon kylkeen ei enää pidetty ratkaisuna vaan vaadittiin kokonaan uuden ja tilavamman koulurakennuksen rakentamista tyttöjen yliopistoon pääsyn varmistamiseksi. Se, että Turun suomenkielisen yliopiston perustaminen vaikutti asiassa, ei ole yllättävää kun muistaa sen, että vuonna 1882 Turussa oli fennomanialla ja kielipolitiikalla perusteltu suomenkielisten tyttöjen koulutusta. Nimimerkki ----rt-- -- kirjoitti sanomalehti Aurassa vuonna 1882:

”Jo monta vuotta olen hartaasti odottanut turkulaisia ryhtymään suomalaisen naiskoulun puuhaan kaupunkiinsa, mutta turhaan. --- En ymmärrä, mitä ovat nuo Turun fennomaanitkin miettineet, kun eivät ole asiasta puheeksi ottaneet. ---- Koskei nyt muut lihavat ole laulaneet, niin suotakoon anteeksi, jos minä mies veretön vähän koettaisin vierähdellä. Asia on näet Turulle ja koko Lounais-Suomelle kunnain asia. Sillä koska suomalaisia naiskouluja nyt puuhataan joka nurkkaan muutakin Suomea, niin onhan todella häpeä, että turkulaiset yksin uinailevat. Se on lisäksi suomalaisuudelle elämän asia. Sillä ei voi mitään sisällistä elimellistä edistystä voi suomalaisuuden asiassa odottaa ennen kuin naiset saadaan sivistykseltään suomalaisiksi. Nainen, joka on saanut sivistyksensä ja kasvatuksensa ruotsalaisessa muodossa, ei ikinä voi suomalaistua niin että perheellisessä elämässään ja toiminnoissaan edistäisi suomalaisuutta niin kuin pitää. --- Ja tällä tapaa jääpi siis iso osa niistä ponnistuksista hedelmättömiksi, joita suomalaisten poikakoulujen aikaan saamiseksi on tehty. Moni harras mutta heikkotahtoinen suomenmielinen nuorukainen on mieheksi tultuaan kuoleva suomalaisuudelle juuri siitä syystä, ettei hänellä kumppanissaan ole mitään kannatusta, tätä on jo tähänkin asti tapahtunut. Ei! Suomalaisuus on naisillekin tehtävä elämän asiaksi, ja sitä varten on heille perustettava suomalainen koulu myös Turkuun.”

Kielikiista näkyi jatkossakin Turun tyttölyseon yhteydessä. Vuonna 1923 Turun Sanomat perusteli uuden tyttölyseon rakennuksen kiireellisyyttä sillä, että vuonna 1920 Turussa asui neljää kertaa enemmän suomenkielisiä naisia verrattuna ruotsinkielisiin. Molemmilla oli yksi valtion oppikoulu Turussa. Epäsuhta oli siinä, että syksyllä 1923 suomenkieliseen tyttökouluun pyrki 221 oppilasta, joista voitiin ottaa sisälle 72. Ruotsinkieliseen kouluun pyrki 44, josta voitiin ottaa kouluun 30 oppilasta. Kyseisen argumentin käyttö tässä yhteydessä kertoo sen, että kysymys suomenkielisten tyttöjen koulutuksesta oli enemmänkin kielipoliittinen kuin sukupuolten tasa-arvoon liittyvä asia. Tähän nähden ei ole ihme se, että yliopiston aloittaessa toimintansa Turussa turkulaisissa suomenkielisten tyttöjen koulunkäyntiä ajavissa piireissä syntyi huoli siitä, miten varmistetaan se, että suomenkielinen yliopisto saa suomenkielisten poikien lisäksi myös suomenkielisiä naisopiskelijoita. Uuden tyttölyseon koulurakennusta vaativissa sanomalehtiartikkeleissa vuodelta

1920 viitattiin nimenomaan toimintansa aloittavaan suomenkieliseen yliopistoon ("Korkeampi suomenkielinen naisopetus tuuliajolla". Kyseinen kirjoitus oli sekä Turun Sanomissa ja Uudessa Aurassa 21.11.1920). Åbo Akademi oli aloittanut toimintansa vuonna 1919, mutta samaan aikaan suomenkieliset tahot keräsivät yksityisiä lahjoituksia suomenkielisen yliopiston perustamisesta Turkuun. Vuoden 1920 alussa perustettiin virallisesti Turun Suomalainen Yliopisto. Tämän jälkeen sille etsittiin sopivaa rakennusta. Vuonna 1920 näytti siltä, että suomenkielinen yliopisto todella aloittaa toimintansa Turussa. Niinpä huoli tulevien naisopiskelijoiden saamisesta kyseiseen opintahjoon tuli ajankohtaiseksi Turun tyttökoulun ympärillä vaikuttavissa piireissä samaan tapaan kuin se oli 1880-luvulla koskenut suomenkielisten tyttöjen opetusta ylipäätään.

Vuonna 1921 Turun kaupunki ryhtyi toimiin Turun tyttökoulua koskevassa tilakysymyksessä. Vaikuttumina oli ilmeisesti se, että Opetusministeriö oli pyytänyt kaupungilta tonttia tyttökoulun uutta rakennusta varten. Kaupunki tarjosi samoja tontteja kuin aikoinaan Aurakatu 16:n koulurakennusta suunniteltaessa: Kerttulinmäen tonttia sekä Koulukadulta Kirkkopuiston tonttia (vuodesta 1940 lähtien Mannerheimipuisto). Koulun opettajakunta tyrmäsi molemmat ehdotukset. Kerttulimäkeä pidettiin ehdottomasti liian pienenä. Kirkkopuiston sijainti oli hyvä – olihan Turun keskusta suunniteltu siirrettäväksi nykyisen Iso-Heikkilän alueelle. Opettajakunnan mielestä Kirkkopuisto saattoi tulla kyseeseen sillä ehdolla, että tontille saataisiin jotenkin mahtumaan koulun vaatima piha-alue. Opettajakunnalla oli sen sijaan oma ehdotuksensa. Sen mielestä Samppalinnanmäellä oleva tontti sopisi mainiosti uudelle koulurakennukselle. Tosin sitä pidettiin kaupungin keskustan kannalta syrjäisenä, mutta tontti tarjosi kehitysmahdollisuuksia, millä tarkoitettiin laajentamismahdollisuuksia koulun mahdollista opiskelijalisäystä silmällä pitäen. Lisäksi se, ettei ympärillä ollut muita rakennuksia, ei sitonut uutta koulurakennusta mihinkään tyyliisuuntaan. Opettajakunnalle tärkeintä oli se, että tuleva koulurakennus tulisi olemaan tarpeeksi suuri ja sillä olisi riittävästi laajenemismahdollisuuksia.

Myös Turun Sanomat otti syksyllä 1921 kantaa tulevan koulurakennuksen sijaintiin ennen kyseisen asian käsittelyä valtuustossa. Kerttulinmäen lehti tyrmäsi syrjäisenä. Myös Mikaelinkirkon viereisen tontin suhteen lehti oli varauksellinen. Sen mielestä kyseisellä paikalle rakennettu oppikoulu olisi syrjässä kaupungin kirjastoista ja muista keskeisistä tieteellisistä laitoksista. Samppalinnanmäen suhteen lehti oli myönteinen. Terveydellisessä mielessä se oli ihanteellisella paikalla. Ylemmän

höyrylaivasataman kohdalle rakennettavat sillat tulisivat myöskin yhdistämään koulurakennuksen muihin kaupunginosien kanssa paremmin kuin mahdollinen sijainti Mikaelinkirkon kupeessa. Vielä saman vuoden syksyllä Turun kaupunginvaltuusto päätti Turun Sanomien ja tyttökoulun opettajakunnan kannan mukaisesti luovuttaa Samppalinnanmäen tontti valtiolle tyttökoulun uutta rakennusta varten.

Seuraavana kesänä (1922) valtion yleisten rakennuksen ylihallituksen yliarkkitehti Svante Magnus Schjerbeck kävi tarkistamassa tontin. Hän päätti tulevan rakennuksen sijoittelusta tontille. Schjerbeckin mielestä rakennus oli sijoitettava tontin puoleiseen reunaan eikä välittömästi Luostarinkadun varteen. Tällä sijoittelussa rakennus nousisi korkeimmalle Turun katukuvassa. Samoihin aikoihin mainitussa ylihallituksessa ryhdyttiin tekemään uuden koulurakennuksen piirustuksia. Opettajat olivat saaneet edeltävän kevään aikana antaa oman ehdotuksensa koulurakennukseen tulevien luokkahuoneiden lukumäärästä, neliömäärästä ja erityistarkoituksiin tulevista opetustiloista. Ehdotettujen luokkahuoneiden määrä nousi 48:aan.

Rakennuksen suunnittelu osoittautui odotettua pitkäkestoisemmaksi. Opettajakunta pelkäsi Aurakadun suunnittelussa tehtyjen virheiden toistumista eli sitä, että rakennus suunniteltaisiin tulevan käytön kannalta liian pieneksi. Koulun opettajakunta antoi kahdesti lausuntonsa ylihallituksen tekemistä piirustuksista. Molemmilla kerroilla oltiin huolestuneita tilojen riittävydestä tulevaa opiskelijalisäystä silmällä pitäen. Jälkimmäinen lausunto oli johtanut niin suurisuuntaisiin muutosehdotuksiin, että ylihallitus teki oman ilmoituksensa mukaan kokonaan uudet piirustukset. Syksyllä 1924 oltiin päästy niin pitkälle, että Opetusministeriö lähetti opettajakunnan toivomusten mukaiset piirustukset Kouluhallitukseen, mistä ne palautettiin lisämuutosten kera. Tässä vaiheessa piirustuksiin lisättiin toinen liikuntasali. Varhaisimmissa vuonna 1922 valmistuneissa piirustuksissa koulurakennukseen oli piirretty myös johtajattaren huoneisto muun henkilöstön huoneiden lisäksi. Lopullisessa piirustuksessa johtajattaren huoneisto oli poistettu ilmeisesti lisätilan saamiseksi. Lopulliset piirustukset valmistuivat 22.6. 1925, kolmen vuoden työrupeaman jälkeen. Sanomalehti Uusi Aura tiesi lopullisten piirustusten valmistuneen toisen arkkitehdin A. Wikströmin toimesta ”Schjerbeckin valvonnassa”.

Valtiovalta oli suunnitteluvaiheessa myöntänyt miljoonan tyttökoulun rakentamista varten. Sen jälkeen, kun valtio oli myöntänyt lisärahaa kaikkiaan yhteensä 6:n miljoonan verran, voitiin uuden rakennuksen työt aloittaa syksyllä 1925. Urakoitsijana toimi turkulainen rakennusmestari Arvi Ahti. Harjannostajaiset vietettiin 31.3.1926, jolloin työmiehille tarjottiin kahvia ja tupakkaa. Kahvituksen hoitivat tyttökoulun oppilaat. Rakennus valmistui saman vuoden syksyllä, ja syyskuun 1. päivänä kaikkiaan 581 oppilasta aloitti opiskelunsa uudessa koulurakennuksessa. Nyt jokaisella luokalla oli oma pysyvä luokkansa. Tosin kaikki ei ollut valmiina syyskuussa: piha oli rakentamatta, luokista puuttuivat pulpetit ja seinät oli ainoastaan pohjamaalattu. Muuton yhteydessä koulun nimi vaihtui **Turun tyttölyseoksi** sen ansiosta, että edellisenä vuotena oli annettu asetus, jonka nojalla Turun Suomalainen jatko-opisto oli 1.9.1925 alkaen otettu valtion kouluksi ja määrätty yhdistettäväksi tyttökouluun.

Turun Sanomat oli 10.10.1925 paikalla tyttölyseon peruskiven muuraustilaisuudessa.

Turun tyttölyseo vastavalmistuneena. Viereinen ruotsinkielisen maatalousoppilaitoksen talo valmistui 1927. Kuvalähde: Eemeli Reuna Atelier Alppila/Turun Kaupunginmuseo.

Koulutaloa vaihtaessa.

Kirj. Falco.

Kun me tyttötyöolaiset keväällä erosimme — viimeisen kerran "vanhassa koulussa" — siirtyi tietysti jokaisen ajatus syksyyn ja arvailemaan, millaista "uudessa koulussa" tulisi olemaan. Miten olimmekaan iloisia kuvaillessamme mielessämme uuden koulun ulkonäköä! Toinen toistaan hurjempia kertomuksia sen ylellisyyksistä oli keväin kulaessa liikkunut — paras ja kuvaavin oli kai tieto, että voimistelusalissa tulisi yksi seinä olemaan kokonaan peilitas. Mielikuvituksessa laajenivat luokat, salit, aulat ruhtinaallisiksi, käytävät piteneivät äärettömiin. Sappalinnamäki puistoineen, kenttineen tuntui paratiisilta. Mutta miten toivottavasti katsommekaan tulevaisuuteen, ehdimme kesken hyvästelyjen, huutojen, kysymysten ja iloisien toivotusten, sanalla sanoen kesken koko huumaavan kevät- ja lopettajais-tunnelman ajatella nyt sanovamme viimeisen kerran jäähyväiset "vanhalle koululle".

Ahdas se oli ja tuntui verrattuna tulevaan komeuteen vieläkin vanhanaikaisemmalta! Mutta katse hyväili lähtiessä kaikkia tuttuja paikkoja: oma luokka tuntui rakkaalta ystävältä, laulusalissa väreilivät kaikki hauskat muistot ilmassa: siellä oli pidetty konventit; muistatko —? Ja ensimmäisenä niiden joukossa "porukonventti" hiirenkorvalla olevine koivunvirpi-neen ja vuokontuoksuineen tulvahti mieleen. Voimistelusalissa olivat joulujuhlamiestot — kuusi kynttilöineen, punainen esirippu ja sipinä ja supina sen takana. — Joka paikassa oli muistoja, seinät, portaatt, pulpetitkin naarmulneen tuntuivat elävän ja hengittävän. Ja — ihme kyllä! — kaipauksella sanoimme: "No nyt siitä päisi!" vaikka se oli aivan toiseksi tarkoitettu, ja ovi kumahti raskaasti ja haikasti, kun sen löimme kiinni oikein "kaikkein viimeisimmän kerran".

Kesän aikana seurattiin innolla Sappalinnamäelle nousevan uuden koulutalon kehitystä. Arvailtiin, valmistuisiko se ensimmäiseen päivään ja toivottiin salaa, ettei se tulisi käyttökelpoiseen kuntoon niin pian — — — Mutta se tuli kuin tulikin, vaikka nipin napin. Koulun komeissa suojissa näyttää vielä harmaalta ja kylmältä, sillä kaikki on vasta "pohjamaalissa". Ensi vuonna vasta näemme sen koko tois-

tossaan, onpa joku siepannut ilmasta hubun seinämaalauksistakin. — Useat luokat saavat aluksi tyytyä istumaan penkeillä pulpettien puitteissa, ja voimistelusalija vasta pannaan kuntoon. Piha on myös vasta tekeillä, tuontuostakin keskeyttävät "kamalat" räjähdysketjut opiskelijoitten uurastuksen. — Mutta

suuri ja avara ja kaunis koulumme on nytkin! Ensimmäisinä päivinä me vain seikkailimme siellä: eksyimme portaissa ja kiertelimme torneissa, avasimme oven siellä toisen täällä katsoen uuteen linnaan, mitä kunkin takaa ilmestyi, ja arvailimme lukemattomien komeroitten tarkoitusta. Suuri laumamme hupeni mitättömiin, kun se jakautui neljän ker-

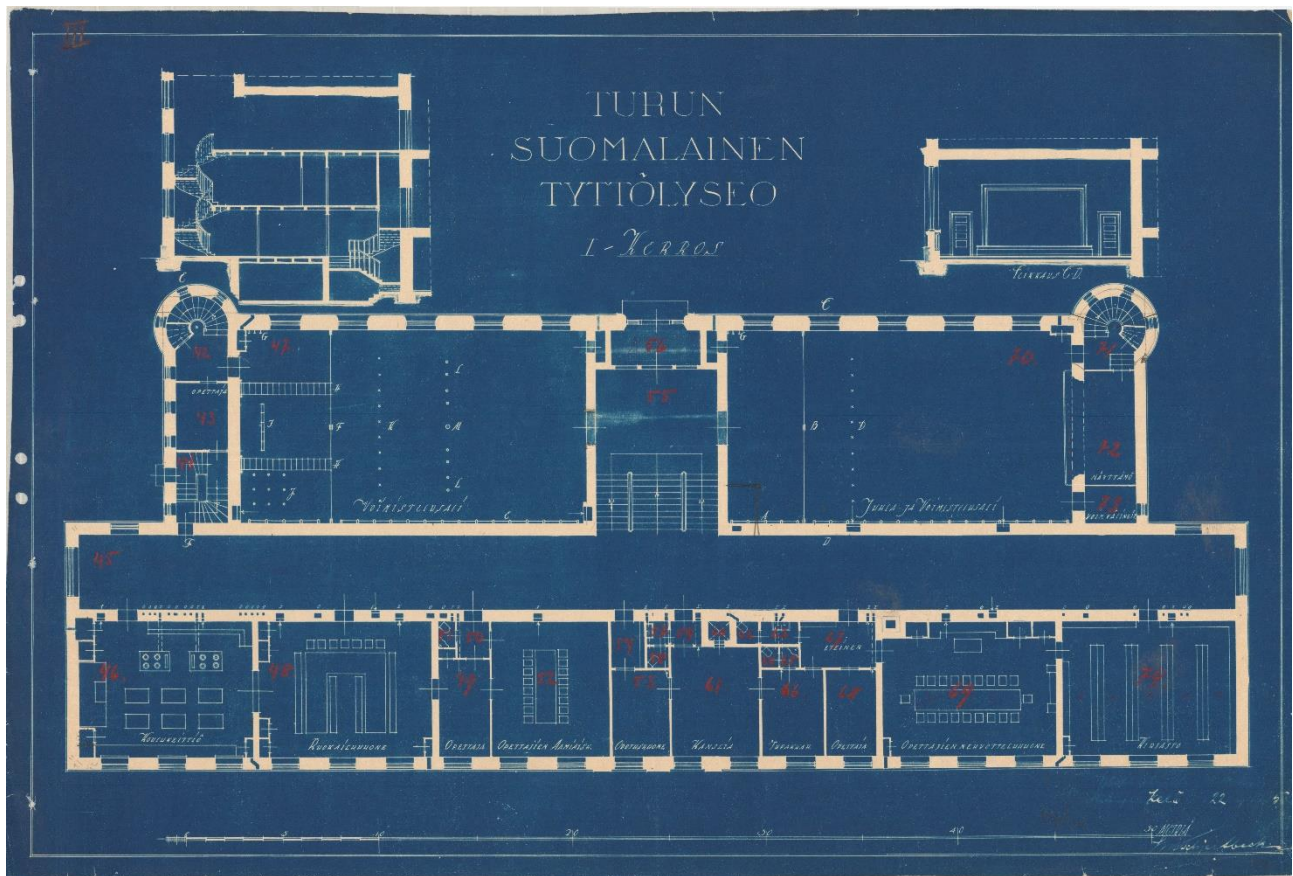
roksen luokkiin, ja ylin kerros, jossa lukioluokat ovat saaneet vaikeapääsyyisen, mutta edullisen olopaikkansa, on kerrassaan ylevän rauhallinen (hm?) erossa muun koulun hiljyistä. Kelpaa siinä lakkia tavoitella! Mutta paras sentään ylhäisessä asemassamme on ihana näköalal Vartiavuorelle ja Sappalinnamäelle päin, jonka takana näkyy meri, ja etelässä leviävät vihreät, vehmaat metsät. Poisto upeilee syksyisessä väriloistossaan, ja kaupunki on niin alhaalla, kuin se kuuluisi kokonaan toiseen maailmaan.

Vähitellen alamme kokeutua uuteen koulutaloomme ja pitää sitä omamamme. Mutta kauan kai vielä kestää ennenkuin se tulee eräissä suhteissa entisen veroiseksi. "Vanha koulu" on tullut osaksi kaikesta, mitä kouluvuosiina olemme kokeneet, se on kietoutunut kaikkiin muistoihimme. "Vanhassa koulussa" me olemme tehneet työtä, innostuneet ja juhloneet. Kaikki, mikä parina viime vuonna erikoisesti on meitä koonnut yhteen ja saanut tuntemaan kiinteäksi kokonaisuudeksi: *anomataiseksi*, eikä sekin tunnu liittyvän läheisesti "vanhaan koulun" ja sen aikaan? Uusi, kaunis koulumme on vielä nuori ja ilman sielua. Meidän täytyy se sille antaa, työdä siihen leimamme, täyttää sen avarat suojat omilla pyrkimyksillämme, aatteillamme ja ajatuksillamme, niin että sen ilmaan jää tuntu työstämme ja iloistamme. Silloin se muodostuu meille kodiksi, viimeinenkin outouden tunne häviää, ja me voimme täysin määrin nauttia "uuden koulun" ihanauksista.

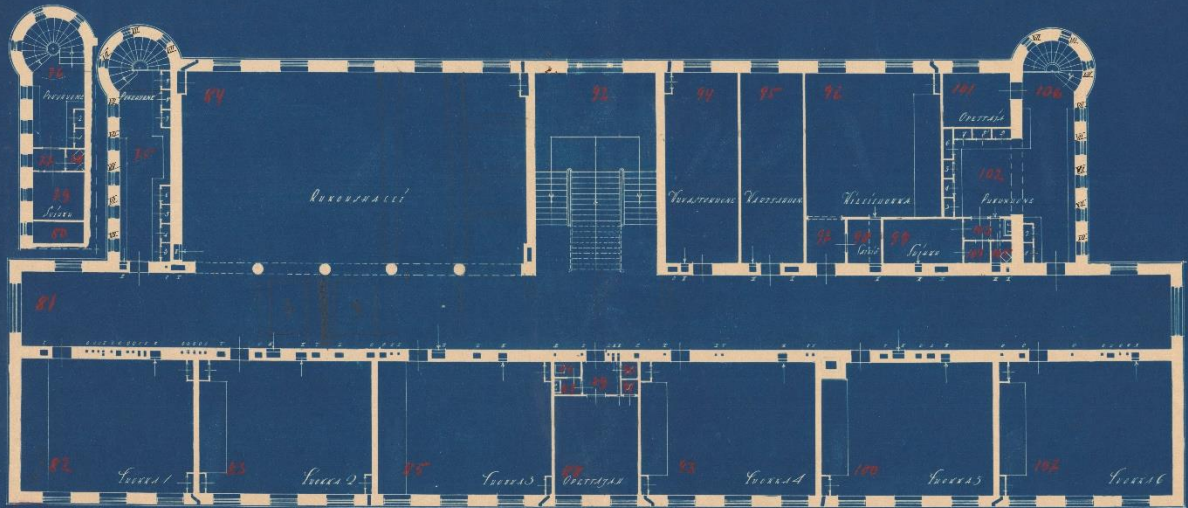
Turun Suom. Tyttötyöseuran uusi koulutalo Sappalinnamäen puolella.

[illegible]

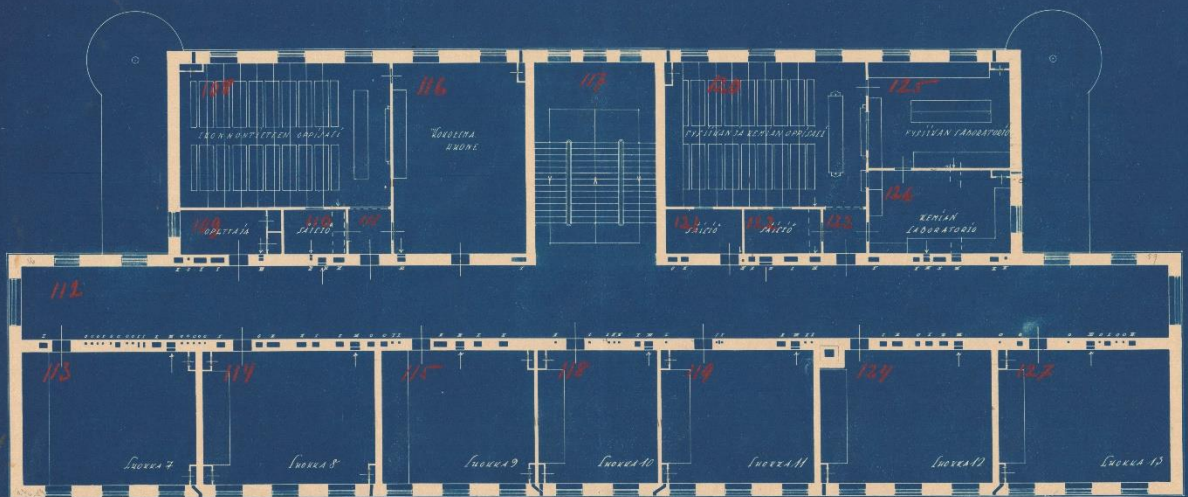
TURUN SUOMALAINEN TYTTÖLYSEO

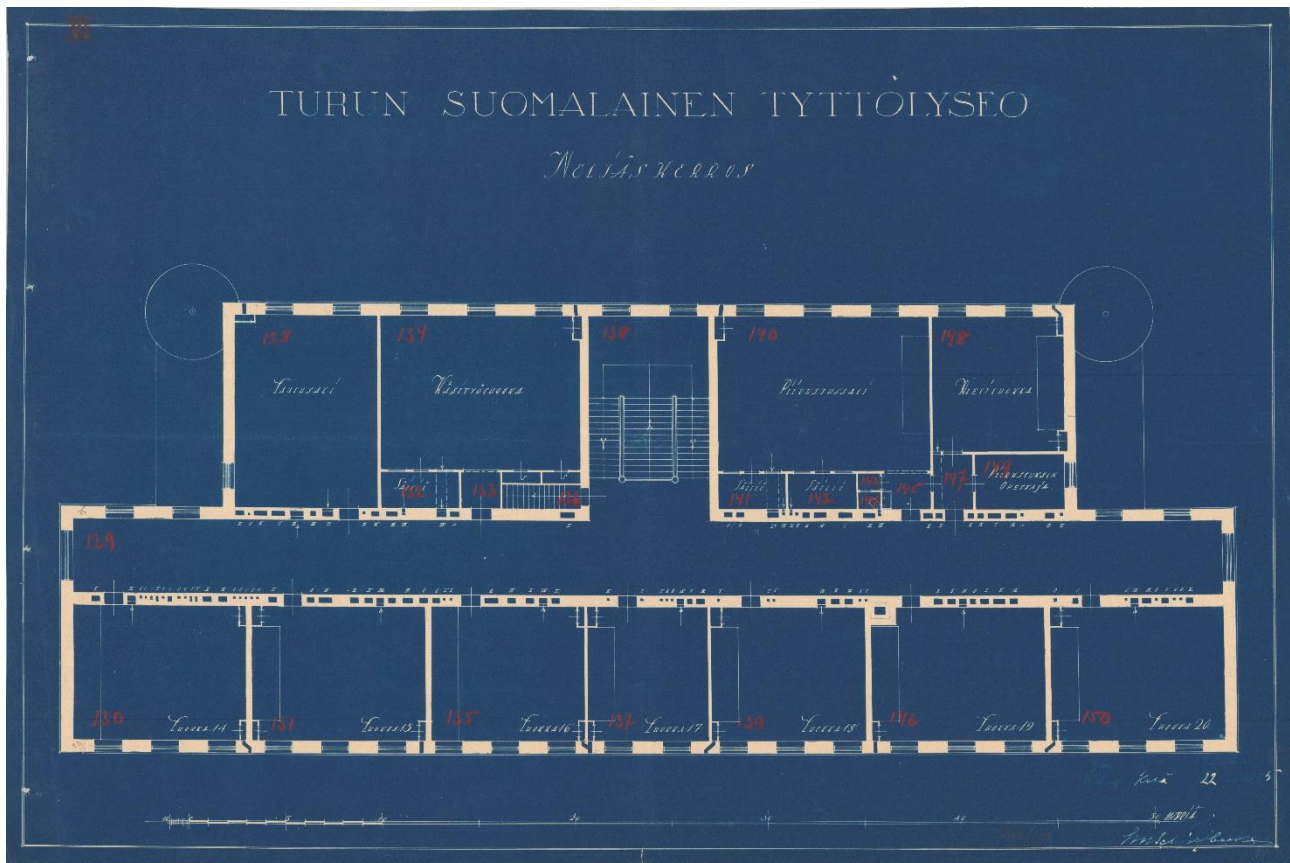
Toinen kerros

TURUN SUOMALAINEN TYTTÖLYSEO

Kolmas kerros

Teksti perustuu seuraaviin lähteisiin:

- Aikakaus- ja sanomalehdet: Aura, Turun Sanomat ja Uusi Aura vuosilta 1920-1926, Teini 26.10.1926
- Kansallisarkisto (Turku):
Turun ja Porin lääninrakennuskonttorin arkisto. Piirustukset. Koulut.
Turun tyttökoulun opettajakokousten pöytäkirjat vuodelta 1921
- Turun kaupunginarkisto. Kuvakokoelma.
- Kirjallisuus:
Turun tyttöilyseo (Turun Suomalainen Tyttökoulu) 1882-1957. Turku 1957.